

Актуальні проблеми використання програмного забезпечення для ведення обліку та формування звітності

Подаков Є.С.

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Пристемський О.С.

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

В умовах динамічного розвитку бізнес-процесів облікові механізми дозволяють обробляти значні масиви даних для цілей управління. Система бухгалтерського обліку охоплює весь спектр операцій, пов'язаних з опрацюванням, формалізацією, узагальненням, аналізом й передаванням керівництву інформації різних рівнів для прийняття управлінських рішень. На сьогоднішній день існує велика кількість програмних продуктів у цій галузі. В статі розглянуто актуальні проблеми використання програмного забезпечення для ведення обліку та формування звітності на підприємствах України в сучасних умовах господарювання. Наказом Президента було введено у дії рішення Ради національної безпеки і оборони щодо застосування санкцій відносно компаній, що є розробниками програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку, а саме компанії 1С. Згідно проведених досліджень використання програми 1С підприємцями законом не забороняється, а санкції стосуються лише обмеженого кола юридичних осіб, причетних до її розробки та розповсюдження права інтелектуальної власності.

Ключові слова: бухгалтерський облік, звітність, програмне забезпечення, санкції, автоматизація обліку, програми 1С.

Подаков Е.С., Пристемский А.С. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЛЯ ВЕДЕНИЯ УЧЕТА И ФОРМИРОВАНИЯ ОТЧЕТНОСТИ

В условиях динамического развития бизнес-процессов учетные механизмы позволяют обрабатывать значительные массивы данных для целей управления. Система бухгалтерского учета охватывает весь спектр операций, связанных с обработкой, формализацией, обобщением, анализом и передачей руководству информации различных уровней для принятия управленческих решений. На сегодняшний день существует большое количество программных продуктов в этой области. В статье рассмотрены актуальные проблемы использования программного обеспечения для ведения учета и формирования отчетности на предприятиях Украины в современных условиях хозяйствования. Указом Президента было введено в действия решения Совета национальной безопасности и обороны по применению санкций в отношении компаний, являющихся разработчиками программного обеспечения для ведения бухгалтерского учета, а именно компании 1С. Согласно проведенных исследований использования программы 1С предпринимателями законом не запрещается, а санкции касаются только ограниченного круга юридических лиц, причастных к ее разработке и распространению интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, отчетность, программное обеспечение, санкции, автоматизация учета, программы 1С.

Podakov Ye.S., Pristemskiy A.S. ACTUAL PROBLEMS OF USING SOFTWARE FOR ACCOUNTING AND REPORTING

In the conditions of dynamic development of business processes, accounting mechanisms allow processing large amounts of data for management purposes. The accounting system covers the entire spectrum of operations related to the processing, formalization, synthesis, analysis and transmission of management information of various levels for the adoption of managerial decisions. To date, there are a large number of software products in this area. The article deals with the current problems of using software for accounting and reporting in Ukrainian enterprises in modern economic conditions. By order of the President, the decision of the National Security and Defense Council was introduced in the action of sanctions against companies that are developers of accounting software, namely 1С. According to the research carried out, the use of the 1С program by entrepreneurs is not prohibited by law, and sanctions concern only a limited number of legal entities involved in the development and dissemination of intellectual property rights.

Keywords: accounting, reporting, software, sanctions, accounting automation, 1С programs.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання бухгалтерський облік та його організація у будь-якій галузі, у т.ч. аграрній повинен забезпечити не тільки акуратне та достовірне ведення обліку, правильний розрахунок заробітної плати та податків, точне відображення проведень по документах, своєчасне представлення звітності до фіскальної служби та позабюджетних установ. Мова йде також і про надання кваліфікованих порад у сфері управління підприємствами під час пошуку шляхів скорочення витрат, для більш раціонального використання засобів, що знаходяться у їх розпорядженні, для збільшення обороту та прибутку, конкурентоспроможності на ринку. Тому для виконання вказаних завдань необхідні теоретичні обґрунтування та впровадження інноваційних засобів у структуру та здійснення облікових операцій [1].

Прискорення інформатизації стратегічного управління та ускладнення бізнес-моделювання інтегрованих соціально-економічних систем визначають один з ключових критеріїв ефективної організації обліку на підприємстві, який полягає у застосуванні сучасних інформаційних технологій. Звітність підприємства є заключним етапом облікового циклу підприємства. Вона складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів: внутрішніх і зовнішніх. Процес її складання достатньо тривалий і потребує значних витрат праці. Його автоматизація дозволить скоротити витрати часу роботи працівників, підвищити рівень контролю за розрахунком окремих показників та надасть більше можливостей щодо підвищення детальності звітної інформації та її оперативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд основних аспектів, які визначають роль програмного й інформаційного забезпечення облікового процесу та формування звітності, висвітлено в роботах: Ф. Ф. Бутиця [2], С. В. Івахненкова [3], В. Т. Сусіденко [4] та інших вчених. Використання комп'ютерних програм і цілих комплексів стає визначальним параметром для домінуючої частки всіх існуючих сфер господарювання: у виробництві, в торгівлі, у сфері обслуговування тощо. Вагомим недоліком залишається відсутність у фахівців вільного й компетентного володіння теоретичною базою в галузі сучасних комп'ютерних технологій й вміння максимально ефективно використовувати їх на практиці.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування проблем використання програмного забезпечення для ведення обліку та формування звітності на підприємствах України в сучасних умовах господарювання. Методологічною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених та нормативно-правові акти з питань ведення бухгалтерського обліку, його організації та порядку. Методичною базою дослідження стали загальнонаукові економічні методи, в тому числі такі як історичний, структурний аналіз та синтез, монографічний, порівняльний аналіз, а також спеціальні облікові методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ринкових умовах господарювання одним з основних завдань системи обліку є забезпечення достовірною інформацією як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів, зацікавлених у діяльності господарюючого суб'єкта. Форми та обсяги бухгалтерських даних повинні бути такими, щоб менеджери могли приймати рішення щодо розглянутого підприємства. Необхідність оперативного реагування на складну кон'юнктуру ринку і швидко мінливу економічну ситуацію вимагає перебудови внутрішніх операційних процесів підприємства, постановки управлінського обліку та наближення фінансового обліку до міжнародних стандартів, оптимізації процесів управління, які слід автоматизувати.

Автоматизація облікової діяльності підприємства містить у собі значні можливості не тільки в оперативному контролі фінансів, товарів та інших активів та пасивів, а й в сфері їх аналітики. На основі отриманих даних у керівництва підприємства з'являється інструмент імітаційного моделювання, який дозволяє йому прогнозувати наслідки тих чи інших управлінських рішень. У свою чергу, це призводить до зниження ступеня невизначеності в процесі аналізу господарювання, а також удосконалення оперативного і стратегічного планування діяльності підприємства з метою підвищення його конкурентоспроможності. Автоматизоване складання звітності дозволяє подавати звіти про показники діяльності підприємства не лише в паперовому, а й в електронному вигляді, що дозволяє спростити і скоротити процес приймання звітності та здійснення її контролю на відсутність формальних і механічних помилок. Складанню звітності з використанням комп'ютерної облікової системи передуює етап закриття звітного періоду або

зведеного обліку, під час якого здійснюється підготовка комп'ютерної інформаційної системи підприємства до складання звітності.

Автоматизація бухгалтерського обліку є однією з актуальніших задач, тому що своєчасне одержання інформації про фінансовий стан підприємства значною мірою визначає успіх його діяльності. Крім того, згідно норм діючого законодавства, платники податків звітуються перед фіскальними органами в електронному вигляді. В даний час користувачу пропонується велика розмаїтість комп'ютерних програм за рішенням задачі автоматизації обліку, формування звітності та її подання до фіскальних органів. Маючи загальну мету, програми відрізняються своїми можливостями й організацією сервісу. Найбільш широке поширення в нашій країні одержали комп'ютерні програми фірми 1С. За різними даними 85% українських підприємств використовували такі продукти автоматизації в своїй діяльності. Ці програмні продукти дозволяють не тільки вирішити проблему автоматизації бухгалтерського обліку, але вибрати найбільш прийнятний для себе варіант програми, виходячи з особливостей обліку конкретного підприємства, наявності комп'ютерної техніки, досвіду персоналу і т.д.

Указом Президента від 15 травня 2017 року було введено у дію рішення Ради національної безпеки і оборони щодо застосування санкцій відносно більш ніж 1000 фізичних та 400 компаній. До списку юридичних осіб, зокрема, потрапили компанія-правовласник та її партнери, що надають програмне забезпечення та обслуговування продукту 1С. До списку, зокрема, потрапили: ТОВ «1С» РФ; ТОВ «1С «Мультимедіа Україна»; ТОВ «1С-Телур Модуль»; ТОВ «1С-Рарус Софт Україна»; ДП «Єврософтпром». Дочірнє підприємство «Єврософтпром» є постачальником франчайзингу 1С на території України. Іншими словами, саме із цієї компанії розпочинається шлях від «виробника» до споживача, між якими діють посередники: «1С:Франчайзінг» та дилери [5].

До даної компанії були застосовані такі санкції, як: блокування активів; обмеження торговельних операцій; запобігання виведенню капіталів за межі України; зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування; припинення видачі дозволів, ліцензій на ввезення в Україну з іноземної

держави чи вивезення з України валютних цінностей та обмеження видачі готівки за платіжними картками, емітованими резидентами іноземної держави; заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Зауважимо, що на сьогоднішній день встановлено порядок застосування лише певних санкцій, як то блокування активів, зупинення фінансових операцій, запобігання виведенню капіталів за межі України, зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань.

Так, відповідно до Постанови НБУ від 01.10.2015 № 654, банки зобов'язані зупинити фінансові операції та відмовити клієнту у виконанні розрахункового документа на користь особи, зазначеної в санкційних списках, до якої застосовано санкцію «зупинення фінансових операцій», у тому числі на користь банку-нерезидента. Банк виконує розрахунковий документ на користь клієнта такого банку-нерезидента, якщо такий клієнт не зазначений у санкційних списках. Кошти, що надійшли на користь особи, зазначеної в санкційних списках, до якої застосовано санкцію «зупинення фінансових операцій», банк обліковує на відповідному балансовому рахунку, призначеному для обліку кредиторської заборгованості за операціями з клієнтами банку. Іншими словами, суб'єкти господарювання, що працювали(ють) з особою із санаційного списку, не зможуть здійснити на її рахунок будь-який платіж, тобто розрахуватись за послуги.

Відносно санкцій у вигляді заборони передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності, то порядку їх застосування не встановлено. У той же час, у країнах ЄС та США, під даним видом санкцій, розуміється, перш за все, не заборона отримувати права інтелектуальної власності від осіб, які внесені до санкційного списку, а заборона передавати ці права таким особам.

Українські підприємства, зазвичай, закуповують продукцію 1С у посередників на території України. Більшість таких посередників не потрапили до санкційного списку, тому обмежені у своїх діях лише у рамках договору із правовласником (ліцензіатом). Інакше кажучи, споживачі не співпрацюють та не мають відношення до осіб із санкційного списку. Санкції, у свою чергу, не стосуються безпосередньо питання використання чи розповсюдження програми 1С. Так, дійсно, заборонено передання технологій, прав на об'єкти

права інтелектуальної власності, але ж це не стосується права використання таких технологій чи прав, які були отримані до введення в дію санкцій. Крім того, самого механізму реалізації такої заборони, на сьогоднішній день, не існує.

Таким чином, кінцеві споживачі вільні у своєму виборі щодо використання програми 1С. У цьому розрізі, основною проблемою для кінцевих споживачів стає питання, як довго вони зможуть використовувати програмне забезпечення, адже без можливості розраховуватись за продукт, не будуть надаватися оновлення, що зробить неможливим або недоцільним його використання.

Представники компаній, що входять до «1С:Франчайзінг» запевнили, що в їхньому запасі достатньо продукції та можливостей її реалізувати на декілька років вперед. Що ж стосується регулярного оновлення програмного забезпечення, то це лише питання часу. Це ж підтвердило ДП «Єврософтпром», яке на своєму сайті запевняє про відсутність проблем із користуванням програмою 1С.

Основною перепоною, що впливає із санкцій, є відсутність можливості розрахунків між «1С:Франчайзінг» (дистриб'юторами) та компанією правовласником (ліцензіатом). За таких умов, із закінченням строку ліцензійного (субліцензійного) договору на використання програми, її розповсюдження та використання стане протиправним. Розробники, розповсюджувачі, користувачі можуть бути притягнуті до відповідальності (перш за все кримінальної) за дії, пов'язані із розробкою, використанням неліцензійного програмного забезпечення. З іншого боку, використання ліцензійної продукції, що була придбана до ведення рішення Ради національної безпеки і оборони у дію, не суперечить законодавству та може використовуватись у межах дії договору. Крім того, наявність самих по собі санкцій, не впливає на чинність договору.

Оскільки санкції введені по відношенню до конкретних осіб (компаній), скоріше за все, урегулювання договірних відносин щодо права інтелектуальної власності, це лише питання часу та замість одних осіб, з'являться інші. А тому, компанії, що надають продукцію на ринку безпосередньо споживачам, зможуть забезпечити їх оновленням та обслуговуванням на законних підставах.

У зв'язку із цим, кінцевим споживачам варто переглянути умови договорів на використання продукції 1С та строк їх дії. А у майбутньому, заключаючи договори на придбання

та використання продукції, варто впевнитись у наявності в реалізатора відповідних чинних прав на здійснення такої операції.

Також, варто переглянути договірні відносини із контрагентами із санкційного списку, за наявності таких. Не виключно, що такі договори підлягатимуть розірванню, оскільки стануть неможливими до виконання. Особливу увагу слід звернути на порядок розірвання договорів на підставі «форс-мажорних» обставин. У іншому випадку, варто звернутись до ст. 652 Цивільного кодексу України – розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин.

Слід звернути увагу, що незважаючи на розірвання контракту невиконанні зобов'язання за ним продовжують діяти. Застосування ст. 607 Цивільного кодексу України, яка передбачає припинення зобов'язання неможливістю його виконання, не означає, що боржник може повністю відмовитись від погашення заборгованості, яка виникла у період дії контракту. Так, контрагент може пред'явити вимоги після припинення дії санкцій або ж передати право вимоги новому кредитору.

В умовах динамічного розвитку бізнес-процесів облікові механізми дозволяють обробляти значні масиви даних для цілей управління. Система бухгалтерського обліку й аудиту охоплює весь спектр операцій, пов'язаних з опрацюванням, формалізацією, узагальненням, аналізом й передаванням керівництву інформації різних рівнів для прийняття управлінських рішень. На сьогоднішній день серед найбільш відомих програмних продуктів у цій галузі слід назвати: «1С Підприємство», «Парус», «Акцент», «Галактика», «Діасфорт», «Інфін», «Інфософт», «Омега» та інші. Призначення програм полягає у максимальній оптимізації роботи бухгалтерської служби, інформаційно-аналітичній підтримці при реалізації завдань і зведенні ймовірності виникнення помилок до мінімуму. Диференціація категорій програм корисна для формування уявлення про основні класи бухгалтерської програмної інфраструктури, дозволить порівняти їхні можливості та вибрати найбільш адаптований програмний продукт та обґрунтувати ефективність його застосування на практиці. Таким чином, організація сучасного облікового процесу залежить від комплексного та якісного інформаційно-технологічного забезпечення.

Висновки. Використання інноваційної техніко-технологічної бази дозволяє значно прискорити облікові роботи за рахунок заміни

численних рутинних операцій, обробкою їх в рамках програмних продуктів. Систему обліку необхідно організаційно-технологічно структурувати в процесі автоматизації шляхом виділення бізнес-процесів підприємства і взаємозв'язків між ними. Їх аналіз дає чітку картину про те, що і як має бути враховано з метою отримання достовірної та адекватної інформації. Побудований подібним чином формат облікових даних служить основою для технічної обробки в рамках сучасних програмних продуктів. Найпоширенішим програмним продуктом для автоматизації облікових процесів на підприємстві в нашій країні є програмне забезпечення фірми 1С.

Підсумовуючи, слід зазначити, що українським користувачам не варто впадати у паніку та видаляти програмне забезпечення, за яке були витрачені чималі кошти. Адаже викорис-

тання програми 1С підприємцями законом не забороняється, а санкції стосуються лише обмеженого кола юридичних осіб, причетних до її розробки та розповсюдження права інтелектуальної власності.

Крім того, на сьогоднішній день, в Конституційний суд України надійшло конституційне подання 49 народних депутатів щодо невідповідності Конституції України (неконституційності) окремих положень Указу Президента України від 15 травня 2017 року № 133/2017 в частині введення в дію пунктів, які стосуються, у тому числі, програмного забезпечення 1С. Також, є відповідні звернення громадських організацій із скаргою до Вищого адміністративного суду. Таким чином, вже найближчим часом, санкції можуть бути переглянуті або ж будуть розроблені нові механізми надання послуг в межах закону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мармуль Л.О. Інноваційні засади розвитку бухгалтерського обліку в Україні / Л.О. Мармуль, С.В. Коваль, Н.В. Рунчева, Є.С. Подаков // Таврійський науковий вісник: збірник наукових праць. Вип. 85. Херсон: ФОР Грін Д.С., 2013. С. 265-271.
2. Бутинець Ф. Ф. Інформаційні системи і технології в обліку. Підручник з грифом МОНУ ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – [3-є вид., перероб. і доп.] / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, В. В. Євдокимов, С. Ф. Легенчук. – Житомир : ПП «Рута», 2007. 467 с.
3. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту / С. В. Івахненко. – К., 2003. 349 с.
4. Сусіденко В. Т. Інформаційні системи і технології в обліку. [текст] навч. посіб. / В. Т. Сусіденко. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. 224 с.
5. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/133/2017.

REFERENCES:

1. Marmul, L.O. Koval, S.V. Runcheva, N.V. and Podakov, Ye.S. (2013), "Innovative principles of accounting development in Ukraine", *Tavriyskiy naukoviy visnyk*, vol. 85, pp. 265-271.
2. Butynec, F.F. Davydyuk, T.V. Yevdokimov, V.V. and Legenchuk S.F. (2007), *Informaciyni systemy I tehnologii v obliku* [Information systems and technologies in accounting], 3rd ed, PP Ruta, Ziytomyr, Ukraine.
3. Ivahnenkov, S.V. (2003), *Informaciyni tehnologii v organizacii buhgalterskogo obliku ta audytu* [Information technology in the organization of accounting and auditing], Kyiv, Ukraine.
4. Susidenko, V.T. (2016), *Informaciyni systemy I tehnologii v obliku* [Information systems and technologies in accounting], Centr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Prezident of Ukraine (2017) "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated April 28, 2017 "On the application of personal special economic and other restrictive measures (sanctions)", available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/133/2017.